

1. Возрастные и индивидуальные особенности образного мышления учащихся / Под ред. И.С.Якиманской - М.: Просвещение, 1989 - 217 с.
2. Грузенберг С. Психология творчества. Введение в психологию и теорию творчества. - Минск, 1923. - 167 с.
3. Давыдов В.В. Психологические проблемы воспитания и обучения подрастающего поколения // Вопр психологии. - 1977. - N 5. - С 35-47.
4. Игнатьев Е.И. Психология изобразительной деятельности детей. - М.: Изд во АПИ РСФСР, 1959. - 175 с.

ЕМОЦІЙНІ АСПЕКТИ ПРОЦЕСУ РОЗУМІННЯ РОЗУМОВИХ ЗАДАЧ

Назаров О.О., Росоха В.О.

У психологічній літературі з проблем розуміння мислительних задач та його емоційних аспектів проявляються різноманітні підходи.

Очевидно, що розуміння займає одне з основаполагаючих місць у ході рішення мислительних задач і є початковим етапом процесу рішення. Іноді розуміння асоціюється з будь-яким одним психічним процесом (Н.Д.Левітов, Г.С.Костюк), уявляється як один з випадків мислення (Ю.К.Корнілов), або розглядається як заснований на кількох психічних процесах: мисленні, пам'яті, уяві (В.А.Моляко).

У більшості випадків розуміння розглядається як процес, спрямований на встановлення суттєвих зв'язків і відносин об'єктів. Це опосередкований процес: який має у своїй основі актуалізацію зв'язків, які вироблені у результаті попередньої діяльності суб'єкта, тобто в його основі лежать знання та попередній досвід людини. Не слід розуміння зводити лише до зіставлення існуючих у суб'єкта стереотипів з інформацією, яка поступає, а це є синтез нових конструктивних елементів, в чому й проявляється продуктивна сторона процесу розуміння. Дослідження О.Б.Коваленко показало, що розуміння мислительних задач - це процес знаходження суттєвих структурно-функціональних ознак об'єкта, який описується у задачі, встановлення суттєвих зв'язків між цими ознаками і ознаками відомих суб'єкту, що дозволяє об'єктивно інтерпретувати інформацію, яка міститься у задачі. Проте, процес розуміння - це єдність взаємодії об'єктивних та суб'єктивних факторів. Провідне місце у процесі розуміння займають

суб'єктивні фактори: мотиваційна сфера особи, її індивідуально типологічні особливості та емоції особистості. Розглянемо більш конкретно емоційні аспекти суб'єктивних факторів у процесі розуміння. Вже сам факт розуміння мислительної задачі, яка спрямована на задоволення потреб, робить цей процес емоційно повним, тому що з ним зв'язане не тільки створення конструктивно нового зразка у свідомості суб'єкта, але і формування на його основі узагальнених варіантів розв'язання даної задачі.

Кожен блок інформації про об'єкт (тобто про зміст мислительної задачі), який отримує суб'єкт, проходить етап еталонування, тобто зіставлення з наявними у суб'єкта еталонами, а також етап синтезу нових конструктивних елементів. При цьому вся інформація зважується людиною, визначається її новизна, робляться попередні оцінки про розуміння або нерозуміння умов задачі та засобів її рішення. Усе це пов'язане з якимись очікуваннями успіху та побоюванням невдач.

Тому можна вважати, що кожен етап процесу розуміння буде народжувати у суб'єкта відповідні вболівання. Умовно можна визначити вболівання, які пов'язані з позитивними оцінками інформації, яка сприймається, і позитивними результатами, які звідси витікають, як значущі цінні, а почуття, пов'язані з нерозумінням та погрозою цього, - значущі тривожні.

Поняття "значущі вболівання" вперше обгрунтував Ф.В.Бассін, пов'язуючи їх з невідомими проявами суб'єкта. У розумінні М.О.Котика і О.М.Ємельянова, це поняття розглядається ширше - це вболівання змісту події (мислительної задачі у даному випадку), обумовлене як вербалізованим, так і невизначено уявляємим, невербалізуємим. Тобто, значущі вболівання у даній трактовці оцінюються як емоційне проявлення суб'єкта у зв'язку зі змістом мислительної задачі, яке витікає з його усвідомлення та безвідомих пошукань.

Таким чином, у структурному зв'язку порозумінь "розуміння мислительної задачі" - "емоційні прояви" (значущість - тривожність та значущість - цінність) можна виділити ключові поняття: значення, зміст, значущість. Тут "значення" треба розуміти за О.М.Леонтьєвим: як якість уявлення про найбільш істотні властивості, зв'язки і відносини явища (мислительної задачі), яке формується у даному соціальному середовищі.

"Зміст" можна визначити як суб'єктивне відображення явища (мислительної задачі) у свідомості певної людини (О.М.Леонтьєв). Враховуючи думку Л.С.Виготського про те, що зміст не тільки усвідомлюється, але й уболюється. І нарешті, емоційну сторону змісту визначаємо розумінням значущості та її похідних: значущість - цінність та значущість - тривожність у тому розуміння, в якому ми дали вище.

Таким чином, користуючись однією з функцій емоцій, а саме відображально-оціночною, і відпрацювавши засоби та прийоми оцінки рівня цих емоцій, ми отримуємо можливість судити про ступінь розуміння суб'єктом мислительної задачі та емоційної готовності до її розв'язання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бассин Ф.В. К развитию проблемы значения и смысла // Вопросы психологии. 1973. №6.
2. Выготский Л.С. Избранные психологические исследования. - М., 1976.
3. Коваленко А.Б. Психологические особенности процесса понимания творческих задач // Вопросы психологии. 1991. №5.
4. Костюк Г.С. Вопросы психологии мышления // Психологическая наука в СССР. Т.1. - М., 1959.
5. Котик М.А. Емельянов А.М. Эмоции как показатель субъективных предпочтений при принятии решения // Психологический журнал. Т.13. №1. - М., 1992.
6. Леонтьев А.Н. Деятельность, сознание, личность. - М., 1975.

ТВОРЧІ ЗАДАЧІ - ПЕРЕДУМОВА ФОРМУВАННЯ СПЕЦІАЛІСТА

Турищева Л.В.

Професійне становлення передбачає психологічну готовність спеціаліста.

З нашої точки зору, найбільш суттєвим у процесі підготовки спеціаліста є розвиток його мислення.

Як відомо, основна функція мислення - це розв'язання проблем або "проблемних ситуацій". Вона реалізується у процесі рішення різноманітних задач. Тому рішення задач є основним видом діяльності, у процесі якого відбувається формування й розвиток, а також виявлення вже сформованих якостей мислення спеціаліста.

На сьогоднішній день існує декілька підходів як до розуміння терміна "задача", так і до її реалізації. У своїй роботі ми спираємось на визначення Г.А.Балла про те, що задача є ситуація, яка вимагає від суб'єкта деяких дій.

Постановка задачі може здійснюватись на різних етапах підготовки спеціалістів. При поясненні нового матеріалу, під час перевірки засвоєння знань, на етапі застосувань знань на практиці. Рішення задач вимагає не простого відтворення засвоєного в тій формі, в якій воно використовувалось у попередньому досвіді, а зміни